

УДК 902(4)''63/65''(08)

В 42

В 42 Від палеоліту до козацької України: Анотації Міжнародної конференції до 100-літнього ювілею Дмитра Яковича Телегіна. Київ, 21—23 листопада 2019 року. — Київ: Видавець Олег Філюк, 2019, 104 с.

ISBN 966-452-229-13

Публікуються анотації 78 доповідей, прочитаних на чотирьох секціях конференції, тематика яких входить до широкого кола наукових інтересів Д.Я. Телегіна — археології кам'яної доби, енеоліту, бронзи, українського козацтва, а також антропології та індоевропеїстики.

Розраховано на археологів, антропологів, краєзнавців — усіх, кого цікавить археологія.

УДК 902(4)''63/65''(08)

Затверджено до друку Вченою радою Інституту археології НАН України
19.12.2019, протокол № 9

Наукові редактори:

д.і.н., професор Л.Л. Залізник,
к.і.н. І.Д. Потехіна

Редактори-упорядники:

к.і.н. Д.Л. Гаскевич,
к.і.н. Т.І. Слободян

ISBN 966-452-229-13

© Автори статей, 2019

© Інститут археології НАН України, 2019

© Видавець Олег Філюк, 2019

Болтрик Ю. Січова система оповіщення про наближення небезпеки (археологічні реалії)	41
Бурдо Н. Інтер'єр в архітектурі культурного комплексу Трипілля—Кукутень (проблеми вивчення, інтерпретації та реконструкції)	43
Васильєв П. Крем'яний комплекс верхньопалеолітичної стоянки Пушкарі і за матеріалами Розкопу VII	44
Весельський А. Середньопалеолітичні місцезнаходження Сеферек Коба I та II за матеріалами розвідок 2013 року в АР Крим	45
Вєтров Д. Мікролітичний комплекс гравецьких стоянок басейну р. Велика Вись	45
Виногородська Л. Замок в оборонній системі Побужжя (за історико-археологічними даними)	46
Відейко М. Трипільська культура і «перша курганна хвиля»: підгрунття і реальні події у світлі сучасних відомостей	47
Вотякова О. Техніко-типологічний аналіз індустрії шару II стоянки Малий Раковець IV	48
Гаврилюк Н., Кашуба М., Кулькова М. Біла паста з лискованої кераміки Жаботинського поселення	49
Гаскевич Д., Ендо Е., Кунікіта Д., Яневич О. Нові радіовуглецеві дати буго-дністровської субнеолітичної культури	50
Гершкович Я. Повертаючись до стратиграфії Ушкальського поселення	52
Главенчук А. Технологія обробки кварцу і його застосування на пізньопалеолітичному поселенні Анетівка 2	53
Грицюта О. Попередні результати трасологічного дослідження скребків високої форми верхньопалеолітичного поселення Анетівка I	54
Демченко О. Екологічна інтерпретація духовної культури неолітичного населення Дніпровського Надпоріжжя	55
Долженко Ю. Населення міста Вінниця у XVII—XIX ст. за результатами краніологічних досліджень	55
Духін О. Керамічне сопло з поселення зрубної культури в ур. «Несподіване» на Осколі	57

торговельних шляхи з півдня на північ — Чорний і Кучманський, що активно використовувалися для набігів татарами і турками. Це потребувало будівництва замків для опору набігам і захисту місцевого населення від них. Замки за традицією будувалися дерев'яними і під них використовувалися земляно-дерев'яні укріплення давньоруського часу (Старокостянтинів, Меджибіж, Хмільник, Вінниця, Сокилець, Селище, Брацлав та інші), де під час археологічних розкопок були зафіксовані матеріали цього періоду. Після Кревської унії Південний Буг став пограничною межею між Польщею та Литвою і вздовж нього виникають дерев'яні замочки, що крім оборонної функції слугують митницями. Для захисту від нападів між замками будуються сторожи, де знаходилися глядачі, які при появі ворога запалювали вогонь, щоб у замку були готові до захисту. У цей період замки залишалися дерев'яними і слугували для воєнних цілей. Під час розкопок майже не трапляються жіночі прикраси, а з посуду перебільшують макітри та глеки для харчування гарнізону. Модернізація замків не була конче необхідною, оскільки основне озброєння татар складалося з шаблі, луку і стріл і для оборони замків не потрібні були міцні кам'яні стіни. Єдиним прикладом модернізації замку є зроблення накатів для гармат у Брацлавському замку виконані на початку XV ст. Витовтом. Після Люблінської унії (1569 рік) починається новий етап в розвитку оборонної системи Побужжя у складі Речі Посполитої.

1 — Інститут археології НАН України, Київ, Україна.

Відейко Михайло (Київ, Україна)

ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА І «ПЕРША КУРГАННА ХВИЛЯ»: ПІДГРУНТЯ І РЕАЛЬНІ ПОДІЇ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВІДОМОСТЕЙ

Вже кілька десятиліть існує “курганна теорія”, покликана пояснити поширення індоєвропейських мов. Серед її творців та прихильників був і Д.Я. Телегін. Початковим етапом поширення було визначено події, які за сучасною хронологією припадають на останню третину V тис. до н.е. Для

середовища трипільської культури в якості слідів цієї хвилі розглядали і т.зв. “кухонний посуд” — керамічні вироби з домішками черепашки в масі з специфічним декором. З часом з’явилися нові відомості стосовно обставин, за яких відбувалися ці події, а також зросла кількість знахідок такого посуду. Врахування нових відомостей та аналіз джерел дають змогу запропонувати версію, за якою явище, назване свого часу “першою хвилею поширення курганних народів” було наслідком кліматичних змін, які викликали з одного боку занепад аграрних культур Південно-Східної Європи, а з іншого — піднесення культурного комплексу Кукутень-Трипілля.

1 — Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна.

Вотякова Оксана¹ (Київ, Україна)

ТЕХНІКО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ІНДУСТРІЇ ШАРУ II СТОЯНКИ МАЛИЙ РАКОВЕЦЬ IV

Стоянка Малий Раковець IV була відкрита В.І. Ситливим та Ю.В. Кухарчуком у 1978 р поблизу с. Малий Раковець Іршавського р-ну Закарпатської області. Дослідження пам’ятки розпочалося у 1983 р колективом Постійнодіючої палеолітичної експедиції Археологічного музею Інституту зоології АН УРСР та продовжувалося у 1989-1991 рр. У 1995, 1997, 2003, 2004, 2006 рр. розкопки проводила експедиція КНУ імені Тараса Шевченка під керівництвом С.Н. Рижова. За ступенем збереженості, техніко-типологічними характеристиками та умовами стратиграфічного положення знахідок було виділено верхньо-, середньо- та ранньопалеолітичні комплекси.

Середньопалеолітичний комплекс II виявився найчисельнішим за кількістю артефактів. Основною сировиною був обсидіан, зрідка розколювали сланець, кварцит, кремінь та андезит. Первинне розщеплення представлено паралельним та радіальним методами, які були орієнтовані на отримання короткої та широкої заготовки з природною спинкою. Саме такі сколи використовували для виготовлення знарядь. В типологічному наборі домінують